

СЕКЦІЯ 2 КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340.12

КОНСТИТУЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Байрачна Л.К., к. ф. н.,
доцент кафедри конституційного права України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Виходячи з визнання унікальності історичного процесу, який переживає держава, спираючись на попередні результати, отримані вітчизняними та зарубіжними вченими, проаналізовано процес затвердження легітимності влади, доведено що Конституція є одним з головних факторів легітимзації державної влади; легітимация Конституції простежена на різних рівнях (рівень, пов'язаний зі способом підготовки і прийняття конституції, рівні статусної легітимациі, процедурної легітимациі, функціональної легітимациі), виявлені технології забезпечення самолегітимациі.

Ключові слова: влада, конституція, легітимність, легітимация державної влади, рівні легітимациі конституції, самолегітимация.

Исходя из признания уникальности исторического процесса, который переживает государство, опираясь на предыдущие результаты, полученные отечественными и зарубежными учеными, проанализирован процесс утверждения легитимности власти, доказано, что Конституция является одним из главных факторов легитимации государственной власти; легитимация Конституции прослеживается на различных уровнях (уровень, связанный со способом подготовки и принятия Конституции, уровни статусной легитимации, процедурной легитимации, функциональной легитимации), определены технологии обеспечения самолегитимации.

Ключевые слова: власть, конституция, легитимность, легитимация государственной власти, уровни легитимации конституции, самолегитимация.

Bairachna L.K. CONSTITUTION AS AN INSTRUMENT OF LEGITIMATION OF THE STATE POWER

Based on the recognition of the uniqueness of the historical process experienced by the state, relying on previous results obtained by domestic and foreign scientists, the process of legitimizing the authority is analyzed, it is proved that the Constitution is one of the main factors of the legitimization of state power, the legitimization of the Constitution can be traced at various levels. With the way of preparation and adoption of the Constitution, the level of status legitimization, procedural legitimization, functional legitimacy ii) determined ensuring self-legitimation technology.

Key words: constitution, legitimacy, legitimization of state power, levels of legitimation of the constitution, self-legitimation.

«Якими є внутрішні підстави для виправдання панування і які зовнішні засоби слугують йому опорою?»

Макс Вебер

Постановка проблеми. В історії становлення сучасної держави одним з вузлових моментів є вироблення і прийняття її Конституції. Дуже важливо зрозуміти, як вироблялася і приймалася Конституція, які проблеми при цьому були найбільш гострі, як брали участь в цьому процесі політичні партії і широка громадськість. Тільки розібравшись в проблемах, пов'язаних з розробкою і затвердженням Конституції, можна уявити, що з себе представляє та чи інша держава. Розгляд всіх зазначених питань, враховуючи досвід України, здається нам дуже актуальним, так як процес прийняття Конституції є тривалим, складним, суперечливим і накладає відбиток на її подальший розвиток. Все це робить виключно актуальною будь-яку спробу розібратися у конституційному процесі, який і досі триває в Україні.

Крім того, актуальність даного дослідження продиктована не тільки необхідністю аналізу процесу становлення нової української державності, а й визначається, складним, суперечливим процесом вдосконалення політичного життя країни, поновлення державності і формування на цій основі нових відносин між основними соціальними групами українського суспільства, державою та її громадянами. І звичайно ж, найважливіше місце в цьому тривалому процесі належить легітимному утворенню законодавчої і виконавчої гілок влади, створенню механізмів їх гармонійної і стійкої взаємодії на основі положень Конституції. Конституційний процес зіграв важливу роль у розвитку демократичних засад в Україні і є наслідком еволюції політичної системи, яка впливає на всі сторони життєдіяльності українського суспільства і визначає розвиток країни на багато років уперед.

Ступінь розробленості проблеми. Сучасна конституційна доктрина починає звертатися до проблем конституціоналізму, місця

і ролі конституції як головного джерела права національної правової системи, до витоків конституції та особливостей її легітимності, її ролі в легітимзації державної влади.

Філософським, соціальним, політичним та економічним аспектам природи конституції присвячено праці Дж. Бентама, Г. Бермана, Е. Бьорка, Ю. Габермаса, Дж. Гоббса, Д. Г'юма, О. Гьофе, Й. Гьоффнера, В. Липинського, Дж. Лока, Н. Лумана, М. Маріновича, Ж. Марітена, А. Медушевського, Ж. де Местра, О. Мироненка, Дж. Ст. Мілля, Т. Парсонса, Ф. Фукуями та інших.

Питання конституціоналізму та природи конституції були предметом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Поняттю і структурі сучасного конституціоналізму присвячені праці М. Баглая, К. Гессе, Л. Генкіна, А. Дайсі, Ж.-П. Жакке, В. Кампа, К. Кліми, А. Крусян, П. Мартиненка, В. Мелашенка, П. Стецюка, І. Словської, Ю. Тодики, В. Речицького, Г. Тойбнера, Р. Ципеліуса, А. Шайо, В. Шаповала, К. Шепелі та інших.

Окремим аспектам місця і ролі конституції у національній правовій системі присвячено праці О. Олейнікова, Ю. Барабаша, А. Колодія, В. Лемака, В. Людвика, М. Оніщука, І. Перніце, В. Погорілка, М. Савчина, О. Скрипнюка, І. Сліденка, М. Ставнічук, В. Тація, В. Федоренка, Ю. Шемшученка, О. Ющика, Ф. Ардана, Д. Комерса, Г.Р. Моанана, Ч. Тейлора та інших.

Важливе місце у розкритті природи конституції належить вченим, які розкривали цю проблематику з точки зору верховенства права, зокрема Т.Р.С. Аллану, А. Дайсі, Ф.А. фон Гаєку, С. Головатому, М. Козюбрі, Д. Коммерсу, Л. фон Мізеса, С. Погребняку, Р. Скратону, Я. Хасебе, С. Шевчуку та іншим.

Зважаючи на динамічний розвиток правової системи України, заслуговують на увагу дослідження авторів, присвячені перехідним конституційним системам, зокрема: Ю. Бицаги, Л. Герасіної, В. Лемака, М. Панова, Б. Страшуна, Р. Уїтц, Д. Холберстема, В. Чиркіна та інших.

Але з окремих аспектів розуміння конституції у контексті конституціоналізму як доктрини, її цінностей і праксеології можна виділити таке проблемне питання, яке є недостатньо розкритим у вітчизняній конституційній науці: конституцію як джерело права розглядають переважно як нормативно-правовий акт, натомість конституція не аналізується як інструмент легітимзації державної влади. Аналіз цього питання і є **метою** дослідження.

Виклад основного матеріалу. Легітимність державної влади пов'язана з юридичними процедурами, які дуже різноманітні. У даній статті ми зупинимося тільки на ролі конституції як форми легітимності державної влади, бо демократичний спосіб підготовки і прийняття конституції, її гуманістичний зміст, відповідність діяльності державних органів її нормам та процедурам розглядаються як головні докази процедури легітимності державної влади.

Дотримання Конституції чинною владою є запорукою того, що суспільство визнава-

тиме таку владу законною, справедливою та доцільною. А це є гарантією стабільності будь-якого політичного режиму, який функціонує на основі конституціоналізму. І як слушно зазначив В. Ковальчук, Конституція є однією з форм легітимності державної влади, яку можна простежити на різних рівнях (рівень статусної легітимності, процедурної легітимності, функціональної легітимності) [1].

На наш погляд, існує ще один дуже важливий рівень легітимності, який пов'язаний зі способом підготовки і прийняття конституції. Зробимо спробу надати стисло характеристику кожному названому рівню.

Перший рівень пов'язаний зі способом підготовки і прийняття конституції. Хоча саме по собі прийняття конституції свідчить, як правило, про певну стабільність державної влади, не завжди способи підготовки і прийняття основного закону відповідають вимогам справжньої легітимності.

Підготовка проекту конституції здійснюється різними способами. У рідкісних випадках проект створюється самими Установчими зборами, спеціально обраними для прийняття конституції (Італія при підготовці Конституції 1947 р., Індія при розробці Конституції 1950 р.) або парламентом (Конституція Шрі-Ланки 1978 р.). У всіх названих випадках провідну роль відіграє спеціальний (конституційний) комітет (комісія), що формується представницьким органом.

У більшості країн проект нової конституції розробляє конституційна комісія, яка створюється представницьким органом, президентом, урядом (проект Конституції Франції 1958 р. був підготовлений конституційною комісією, яка була призначена урядом, і винесений на референдум, минаючи парламент). У ФРН проект чинної Конституції 1949 р. підготовлений парламентською радою, що складалася з представників регіональних парламентів (ландтагів земель), і схвалений командуванням західних окупаційних військ. В Алжирі проект Конституції 1989 р., винесений на референдум, підготувала група радників президента.

Після військових переворотів проект постійної конституції зазвичай розробляється призначеними урядом комісіями, потім він обговорюється на Установчих зборах, частково обраних, а частково призначених військовими (Туреччина в 1982 р., Нігерія в 1989 р. та ін.).

Найбільшою мірою питання про легітимність державної влади пов'язане не з підготовкою проекту, а з процедурами прийняття Конституції та її змістом. Одним з найбільш демократичних способів вважається прийняття конституції спеціально обраними для цієї мети Установчими зборами (першим зібранням такого роду був Філадельфійський конгрес США, який прийняв діючу досі Конституцію 1787 р.) Установчими зборами в кінці ХХ століття були прийняті конституції Бразилії 1988 р., Намібії 1990 р., Болгарії 1991 р., Колумбії 1991 р., Камбоджі 1993 р., Перу 1993 р. і та ін.

Однак Установчі збори не завжди формуються шляхом виборів, іноді вони склада-

ються з частково призначених членів. Крім того, Установчі збори нерідко грають роль консультативного органу, оскільки приймають ним конституції затверджувалося військовою владою, яка іноді вносила в текст поправки (Гана, Нігерія, Туреччина та ін.). Все це знижує ступінь легітимації державної влади, її органів, що створюються відповідно до такої конституції.

Легітимація державної влади може бути здійснена конституціями, прийнятими звичайними парламентами, обраними для поточної законодавчої роботи. Так була прийнята Конституція СРСР 1977 р., Нідерландів 1983 р., Папуа-Нової Гвінеї 1975 р. Однак деякі з таких парламентів з метою прийняття конституції оголошують себе Установчими зборами (наприклад, в Танзанії в 1977 р.), а потім продовжують працювати як звичайні парламенти. Таке перетворення, на наш погляд, покликане підвищити ступінь легалізації державної влади.

Деякі способи прийняття конституцій навіть формально не тягнуть за собою легітимацію державної влади. Це конституційні акти військових режимів, конституції, що затверджувалися військовими урядами в Туреччині, Нігерії та інших країнах, конституції, прийняті з'їздами та іншими вищими органами правлячих партій (в 70-х роках в Конго, Анголі, Мозамбіку), конституції, даровані монархом або метрополією.

Легітимація державної влади непорушно пов'язана із змістом конституцій. Реакційні конституції, прийняті навіть з дотриманням необхідних процедур, на ділі можуть створити лише оманливу легітимацію. Це пояснюється не тільки тим, що прийняття таких конституцій іноді здійснюється в обстановці обману і насильства, а й тим, що певним силам вдається включити в конституцію положення, що суперечать загальнодемократичним принципам, які вироблені людством і закріплені в основних міжнародно-правових актах (Статут ООН 1945 р., Загальна Декларація прав і свобод людини і громадянина 1948 р., низка Пактів про права людини 1966 років тощо). Конституції багатьох країн визнають, що такі принципи мають пріоритет по відношенню до внутрішнього права країни. Положення конституцій, які порушують права людини (наприклад, в ПАР до 1994 р.), що проголошують єдино допустиму ідеологію (наприклад, мобутізм за Конституцією Заїру 1980 р., комунізм за Радянськими конституціями), що суперечать суверенітету народу (положення Конституції Алжиру 1976 р. про належність політичної влади єдиній партії – Фронту національного звільнення і т. д.), виключають справжню легітимацію державної влади, так як суперечать загальноприйнятим міжнародним нормам і принципам.

Отже, на нашу думку, конституція є не лише результатом консенсусу та демократичної легітимації, а й сама виконує функцію консолідації та легітимації публічної влади у правовій демократичній державі, якщо підготовка і прийняття конституції відповідають загальновизнаним демократичним процеду-

рам. Так, на думку В. Чиркіна, участь населення у підготовці та прийнятті конституції надає легітимність існуючим порядкам, конституція є актом установчої влади народу, і тому його політична воля у цьому питанні є першочерговою [2, с. 158]. Принагідно зауважимо, що саме таке розуміння природи конституції знайшло відображення у перших рішеннях Конституційного Суду України. Так, у мотивувальній частині свого Рішення від 11 липня 1997 р. № 3зп Суд вказав: «Отже, прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття» [3, с. 30–33]. Розвиваючи цю ідею, Конституційний Суд України вже у наступному рішенні від 3 жовтня 1997 р. № 4зп зазначав: «Конституція України <...> за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу» [3, с. 39–42].

У цьому контексті слушною є думка професора політології Г. Оберойтера, який зазначає, що жити за конституцією – це означає, насамперед, мати волю та здатність знаходити консенсус та проводити державну інтеграцію. У суспільстві, продовжує свої міркування Г. Оберойтер, де існує багатокультурність або бікультурність, де існують етнічні розбіжності, де є національні меншини, що хочуть бути почутими та вимагають урахування їхньої думки, ця воля до консенсусу має виходити на перше місце, як воля до конституції. Скрізь, де існують складнощі з багатокультурністю чи бікультурністю або ж із етнічними розбіжностями, важливими є кроки зі ствердження консолідуючих структур, а не намагання посилити конфлікт – чи на периферії, чи у центрі [4, с. 86]. Думку Г. Оберойтера підтримує В. Ковальчук, який зазначає: «Актуальним сьогодні є пошук такої організації державного правління, яка б надала можливість брати участь у формуванні та функціонуванні публічної влади всім існуючим етносам. Суспільний консенсус є результатом залучення до політичного дискурсу якомога більшої кількості людей, незалежно від їхнього національного та соціального походження, релігійних чи інших переконань, статі та кольору шкіри» [1]. Тому, на наш погляд, прийняття Конституції на референдумі, або парламентом можливо тільки після тривалого обговорення усіма політичними силами країни, усіма прошарками населення, що призведе до широкого суспільного консенсусу і стане запорукою легітимації державної влади.

Другий рівень, так звана статусна легітимація – це створення конституційних органів влади і закріплення їх повноважень. Конституція може встановлювати принципово нові органи державної влади або знову легітимізувати раніше існуючі органи з оновленим статусом чи зміненним (розширеним, звуженим) об'ємом повноважень. Так, Конституція України 1996 року установила Верховну Раду України як єдиний законодавчий орган держави, яка стала свого роду прототипом існуючої в радянський період Верховної Ради

Української РСР. Разом з тим, набув конституційної легалізації інститут Президента, який з 1991 року став певною новацією в історії незалежної України. Однак зміни до Конституції 8 грудня 2004 року (8 грудня 2004 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV, який набув чинності в два етапи: частина змінених норм набула чинності з 1 січня 2006 р., а основні зміни запрацювали з 25 травня 2006 р.) суттєво модифікували статус і об'єм повноважень Глави держави та Кабінету Міністрів. Так, Уряд держави відповідно до нової редакції Конституції набув більш реального статусу вищого органу в системі органів виконавчої влади, ставши підконтрольним та підзвітним не Президентові, а Верховній Раді України. Значно збільшувалися повноваження Верховної Ради України, яка отримала право формувати Кабінет Міністрів України. Був відновлений прокурорський нагляд за додержанням законності у сфері додержання прав і свобод громадян. Як показав час, реформа Конституції 2004 р. видалася не такою ефективною, як цього очікували.

Винесення 30 вересня 2010 р. Конституційним Судом України Рішення № 20-рп/2010 у справі про додержання процедури внесення змін до Конституції України суттєво змінило ситуацію. Цим Рішенням Закон України № 2222-IV «Про внесення змін до Конституції України» був визнаний неконституційним через процедурні порушення при його ухваленні, і була відновлена дія Конституції України від 28 червня 1996 р.

У зв'язку з цим, 1 лютого 2011 р. законом № 2952 до Конституції України були внесені зміни, якими строк дії депутатського мандату був збільшений із 4 до 5 років, а отже, і закріплений новий термін проведення чергових виборів до Верховної Ради України – остання неділя жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України. Окрім цього, уніфіковані строки функціонування обраних територіальними громадами органів та посадових осіб – 5 років. До того ж, 19 вересня 2013 р. були внесені зміни в частині компетенції Рахункової палати. Було встановлено, що відтепер Рахункова палата буде здійснювати від імені Верховної Ради України контроль не тільки за використанням коштів Державного бюджету України, а й за надходженням коштів до бюджету. Також передбачено, що організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати мають визначатися законом.

Слід відмітити, що з середини 2011 р. активізувалася діяльність як широкого загалу, так і державних структур відносно розробки нової редакції Конституції України. Указом Президента України від 25 січня 2012 р. була створена Конституційна Асамблея, як спеціальний допоміжний орган при Президентові, його головною метою визначалася підготовка законопроекту про внесення змін до Конституції України. При цьому наголошувалося, що Конституційна Асамблея в жодному разі не підміняє собою вищі органи влади, а підготовлені нею зміни до Конституції Укра-

їни мають вноситися до Основного Закону відповідно до розділу XIII Конституції.

Асамблеєю наприкінці червня 2013 р. був підготовлений проект Концепції змін до Конституції, який враховував сучасний стан розвитку конституційно-правової науки та в багатьох моментах відповідав політико-правовим реаліям.

Однак, зважаючи на складні суспільно-політичні процеси, що мали місце наприкінці 2013 р. – на початку 2014 р., парламентом 21 лютого 2014 р. було прийнято рішення про відновлення дії Конституції України в редакції від 8 грудня 2004 р. (з урахуванням змін до Основного Закону від 1 лютого 2011 р. та від 19 вересня 2013 р.).

У той же час Указом Президента України від 3 березня 2015 року була

утворена Конституційна комісія, яка мала напрацювати узгоджені пропозиції щодо змін до Конституції України.

Третій рівень легітимації державної влади – це процедурна легітимація, яка проявляє себе під час різноманітних способів формування органів державної влади, передбачених конституцією. Процедурна легітимація може бути заснована на виборах, призначенні та конкурсі. Для законодавчих та представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, формування яких відбувається на основі виборів (загальнодержавних, рівних, прямих, вільних, шляхом таємного голосування), процедурна легітимація спирається на принцип абсолютної чи відносної більшості, а також на пропорційне врахування голосів виборців, якщо застосовується пропорційна виборча система. Шляхом загальнодержавних і прямих виборів обирається Президент України, який отримує загальнонаціональний мандат безпосередньо від народу. Для органів виконавчої та судової влади характерним є застосування принципу призначення.

Саме Конституція закріплює види та процедури виборів в Україні на всіх рівнях (депутатів Верховної Ради, Президента України, органів та посадових осіб місцевого самоврядування), процедуру призначення посадових осіб (на рівні виконавчої влади та рівні облдержадміністрацій). Доцільно відмітити, що процедурна легітимація в Україні потребує суттєвого реформування в напрямку більшої прозорості та контрольованості.

В Європейській практиці функціонування правових демократичних держав процедурна легітимація не обмежується лише формуванням органів державної влади та місцевого самоврядування, але й застосовується під час обговорення та прийняття важливих нормативних актів, в тому числі й Конституції. Так, конституційного закріплення набули такі форми громадянської участі в законотворенні, як народні законодавчі ініціативи, дорадчі опитування громадян, народні вето та інші. В цьому контексті слушною є думка Ю. Габермаса про те, що «лише процедурні умови демократичного створення правових статутів забезпечують легітимність прийнятого закону» [6, с. 271]. Перспективи подальшого розвитку України як правової демократичної

держави також пов'язані з урізноманітненням форм участі громадян в демократично-процесі та їх конституційно-правовому забезпеченні.

З точки зору легітимації державної влади стадія обговорення не має істотного значення (для легітимації важливо, щоб конституцію приймали законно уповноважений на те орган), але з точки зору легітимації всенародне обговорення проекту може мати величезне значення. Цей процес впроваджує в свідомість населення причетність в підготовці основного закону, переконання, що порядок, який встановлюється конституцією, відображає його волю. Так, наприклад, у багатьох постсоціалістичних країнах (Болгарія, Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина та ін.) в розробці нових принципів конституції або змін, що вносилися до колишньої конституції (нова редакція), брали участь "круглі столи", "громадські асамблеї", представники державних органів, різних партій, профспілок та громадських рухів, що за нашим глибоким переконанням, є додатковим способом легітимації, так як саме всебічне, прозоре, детальне обговорення всіма зацікавленими авторами здатне породити широкий суспільний консенсус, який дасть шанс реформам, що проводяться.

Отже, Конституція як джерело консенсусу всередині влади передбачає, що усі політичні сили у державі беруть на себе зобов'язання, по-перше, дотримуватися зазначених вище конституційних принципів та процедур, по-друге, визнавати обов'язковість самої Конституції.

Четвертий рівень функції легітимації конституції найбільш складний і вимагає чітких орієнтирів для розуміння і реалізації. Це функціональна легітимація державної влади, яка передбачає певні вимоги до змісту діяльності органів влади та вищих посадових осіб держави. Вона вимагає систематичної змінюваності влади та її підконтрольності громадянському суспільству. Політичний контроль за державною владою є неодмінною умовою її легітимності, тому потребує свого конституційного закріплення. Лише контрольована державна влада має перспективи бути справедливою та ефективною. На сучасному етапі український конституціоналізм відчуває певні труднощі в сфері функціональної легітимності влади у зв'язку з низьким рівнем забезпечення прав та свобод людини і громадянина, а також недостатньою ефективністю реалізації соціальних функцій держави.

Конституція – це не стільки основний закон держави, який має вищу юридичну силу та легалізує органи державної влади, а це є акт народу, який повинен відповідати змісту ідеї права, відобразити загально-суспільні уявлення про справедливість, свободу, права людини. За такого розуміння природи Конституції її можна вважати точкою відліку легітимності актів та дій державної влади. Якщо конституцію розглядати лише як основний закон держави, який є результатом виключно законодавчої діяльності органів влади, то виникає загроза прийняття антидемократичних конституцій. В уявленні

народу такі конституції вважатимуться нелегітими, хоча населення у результаті прямого примусу, психологічної залежності, виховання, ідеологічної обробки змушене буде дотримуватися норм тоталітарних чи авторитарних конституцій.

Визнання легітимності державної влади з боку широких верств населення багато в чому ставиться в підпорядковане положення і замінюється визнанням легітимою політики, яка проводиться фінансово-економічними колами, міжнародними блоками й організаціями, впливовими державами світу. Це призводить до того, що легітимація державної влади через демократичні, виборчі процедури носить багато в чому формальний характер. За даними українського соціолога С. Макеєва, що ґрунтуються на соціологічних опитуваннях Інституту соціології НАН України, більшість громадян Української держави не довіряють владі [5, с. 6]. В цих умовах політичні діячі замість того, щоб «постійно підтверджувати свою легітимність ефективними діями», звертаються до «технологій забезпечення само легітимації» [5, с. 5,7]. І як зазначає Є. Цокур: «Для підтримки міфу державотворення та забезпечення легітимності, суспільству <...> було запропоновано кілька ідей, які мали відволікти його увагу та унеможливити посягання з його боку на владу» [7]. Технології забезпечення самолегітимації є дуже різноманітними, зупинимось на деяких з них.

По-перше, це технологія, заснована на демонстрації відданості. У випадку України це, насамперед, відданість ідеї незалежності й суверенітету. Взагалі предмет відданості має бути значущим беззаперечно, це повинні бути безумовно домінуючі цінності. Вони – наріжні камені легітимності. Неможливо бути легітимним, не сповідуючи їх. Громадяни, у свою чергу, визнають легітимацію з боку домінуючої доктрини.

По-друге, це технологія, заснована на культивуванні переконаності у відсутності авторитетної альтернативи, своєрідного політичного варіанту «іншого не дано».

По-третє, технологія легітимації авторитетом науки й мистецтва. В останні два роки технологія легітимації авторитетом набула в Україні усталеної форми науково-практичних конференцій. Останні з них були проведені з економічної проблематики та з реформи політичної системи. Їх вів Президент, він виступав на них із доповідями й заключним словом, присутність й словом надаючи цим конференціям особливого статусу.

По-четверте, технологія приучення до відносин «патрон – клієнт», яка переживає в Україні справжній ренесанс. Склавшись, очевидно, у внутрішньо елітному просторі, вона поступово поширилася на все суспільство. Під патронатом президента проводяться спортивні змагання й фестивалі, виставки та ярмарки, шоу й конкурси. Отже, влада, як і раніше, задовольняється лише формальною легальністю, отриманою в ході законодавчо встановлених виборчих процедур [5, с. 6].

Інакше кажучи, влада вдається до симулятивно-маніпулятивної легітимації, чим

сприяє негативним тенденціям як у внутрішній, так і у зовнішній легітимації державної влади України.

Висновки. Таким чином, саме Конституція є одним з головних факторів легітимації державної влади, що можна простежити на різних рівнях (рівень, пов'язаний зі способом підготовки і прийняття конституції, рівні статусної легітимації, процедурної легітимації, функціональної легітимації). Якщо легітимація державної влади носить багато в чому формальний характер, політичні діячі, замість того, щоб «постійно підтверджувати свою легітимність ефективними діями», звертаються до «технологій забезпечення само легітимації», що, в свою чергу, призводить до деформації правового поля, яке ґрунтується на усталених цінностях, інститутах, процедурах і нормах конкретно-історичного типу суспільства.

Наприкінці варто зазначити, що окреслена наукова проблематика на теренах української конституційної думки структурно та детально ще не розроблялася в повному обсязі. Тому наведені вище судження та висновки не можуть бути безперечними, оскільки радше позначають актуальну й пер-

спективну тематику теоретичних і емпіричних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальчук В. Конституція та легітимація державної влади / В. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_855_54.pdf
2. Кравец І.А. Российский конституционализм: проблемы становления, развития и осуществления / И.А. Кравец. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004. – 673 с.
3. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки 1997–2001 / відп. ред. канд. юрид. наук П.Б. Євграфов; уклад.: Г.П. Сурначова, І.М. Шевляк. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 504 с.
4. Оберойтер Г. Що значить «жити за конституцією»? / Г. Оберойтер // Вибори та демократія. – 2009. – № 4 (22). – С. 86.
5. Макеєв С. Десятирічна криза легітимності правлячих кіл / С. Макеєв // Політична думка. – 2001. – №3. – С. 5-9.
6. Habermas J. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy / J. Habermas. – Cambridge : Polity Press, 1996. – 631 p.
7. Цокур Є.Г. Легітимність влади в Україні від здобуття незалежності до сьогодення: особливості джерела та технології / Є.Г. Цокур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_27/Gileya27/P6.pdf